

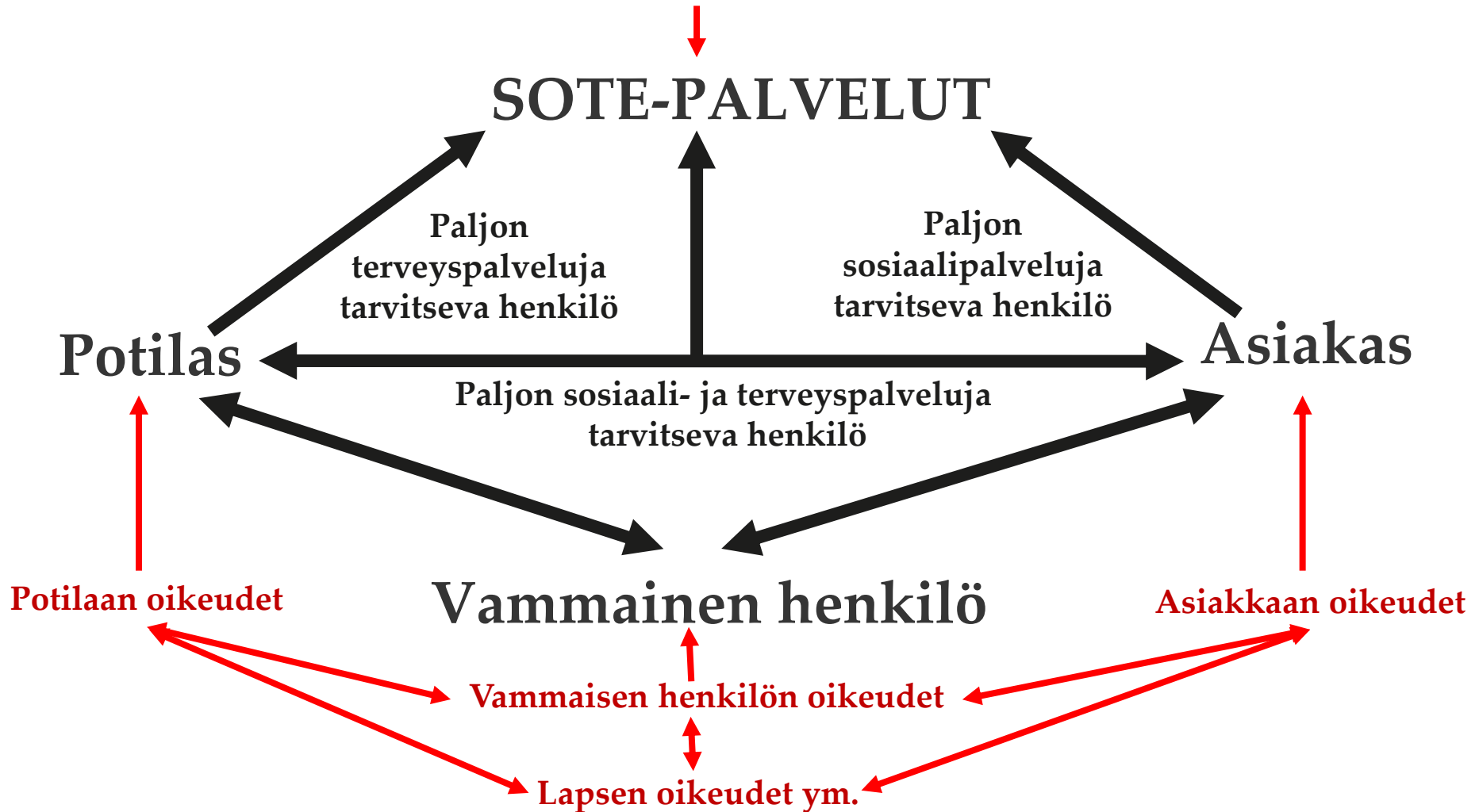
Paljon palveluita tarvitsevien vammaisten ihmisten sosiaaliset oikeudet –seminaari, THL 7.12.2017

Pauli Rautiainen, oikeustieteen professori, Itä-Suomen yliopisto

UEF // University of Eastern Finland

Lähtökohtia

Julkisen vallan velvollisuus järjestää kaikille yhdenvertaisesti riittävät sote-palvelut

Julkisen vallan velvollisuus turvata kaikille yhdenvertaisesti riittävät sote-palvelut

- Milloin sote-palvelut ovat riittävät PL 19.3 §:n näkökulmasta?
 - PL 19.3 § edellyttää, että asiasta **säädetään lailla**. Käytännössä määrittyy abstraktisti aineellisessa lainsäädännössä kuten vammaispalvelulaissa.
 - PL 19.3 § edellyttää **tarveperusteisuutta** eli määrittyy konkreetisti sovellettaessa lakeja (vrt. keskustelu julkisesta palvelulupauksesta).
 - PL 19.3 § lähestyy **perälautatyypisesti**: lainsäätäjä voi säätää paremmasta palvelutasosta / luoda mahdollisuudet paremmalle palvelutasolle.
 - PL 19.3 § **ei suoraan perusta yksilölle subjektiivista oikeutta** ”riittävään palveluun” (vrt. välttämätön palvelu). Yksilön oikeudet johdettava laeista.
 - PL 19.3 § mukaiset palvelut **voivat olla määrärahasidonnaisia tai niistä riippumattomia** (subjektiivisia oikeuksia) siten kuin lailla säädetään.
 - PL 19.3 § **ei suojaa nykyistä palvelujärjestelmää**, mutta sen muutoksia on arvioitava mm. perusoikeuksien heikennyskiellon näkökulmasta.

Julkisen vallan velvollisuus turvata kaikille yhdenvertaisesti riittävät sote-palvelut

- Milloin sote-palvelut ovat yhdenvertaiset PL 6 §:n ja PL 19.3 §:n näkökulmasta?
 - PL 6 § kieltää asettamasta ihmisiä eriarvoiseen asemaan, jos tähän ei ole **hyväksyttävää syytä**. Eriyisen korkeat kriteerit hyväksyttävälle syyille vaaditaan PL 6 §:ssä nimenomaisesti mainittujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla. Näitä ovat mm. ikä, asuinpaikka, vammaisuus, terveydentila jne.
 - PL 6 § ja PL 19.3 § edellyttää, että huomio kiinnitetään **kumuloituvien vaikutuksiin** (ns. moniperusteisen syrjinnän kieltä).
 - PL 6 § edellyttää **tarkastelua haavoittuvimman yksilön näkökulmasta** – keskimääräisen ihmisen näkökulma ei riitä.

Julkisen vallan velvollisuus turvata kaikille yhdenvertaisesti riittävät sote-palvelut

- Milloin sote-palvelut ovat riittävät vammaisen henkilön näkökulmasta?
 - Kun vammaisten henkilöiden tarvitsemista ”riittävästä palveluista” on **säädetty lailla**, joka abstraktisti kattaa riittävänä pidetyt palvelut.
 - Kun vammaisten henkilöiden konkreetisti tarvitsemat palvelut määrittyvät lainsäädäntöä sovellettaessa **hänen tarpeidensa mukaisesti**.
 - Kun vammaisten henkilöiden palvelut **toteutuvat kaikille perälautatyypisen vähimmäistason mukaisesti** (ja joillekin ne voivat toteutua ns. paremman tason palveluina, vrt. liikennevahinkojärjestelmä).
 - Kun määrärahasidonnaisia palveluita ei ole **alibudjetoitu** ja **subjektiivisina oikeuksina** turvatut toteutuvat määrärahoista riippumatta.
 - Kun palvelujärjestelmän muutokset ovat **täyttäneet perusoikeuksien rajoitusedellytykset**.

Julkisen vallan velvollisuus turvata kaikille yhdenvertaisesti riittävät sote-palvelut

- Sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet eivät tyhjene perälautatyypisiin vaikutuksiin (= tavanomaisen lainsäätämisyjärjestyksen käyttämisen vähimmäisvaatimusten asettamiseen):
 - perus- ja ihmisoikeuksien **edistämisvelvollisuus lakia säädettäessä**
 - perus- ja ihmisoikeuksien **edistämisvelvollisuus talousarvioista päätettäessä**
 - perus- ja ihmisoikeuksien **edistämisvelvollisuus lakia sovellettaessa** (positiivisen erityiskohtelun mahdollisuuksien hyödyntäminen, perustuslainmukainen ja ihmisoikeusystävällinen laintulkinta ja sen kirjaaminen soveltamisohjeisiin)
 - perus- ja ihmisoikeuksien **edistäminen koulutuksen, kasvatuksen, tiedotuksen ja muiden pehmeiden keinojen kautta**

Perus- ja ihmisoikeudet perälautana

Perus- ja ihmisoikeudet abstraktin perustuslaki-kontrollin kiinnekohtana

Perus- ja ihmisoikeudet yksilön konkreetteina oikeuksina

Perus- ja ihmisoikeudet yhteiskunnan kehittämisen suunnan osoittajana

Yhdenvertaisuuden ulottuvuuksia

Aineellisen yhdenvertaisuuden neljä ulottuvuutta

1. Yhteiskunnan luomien eriarvoistavien haittojen kompensointi

- Toimintavalmiuksien **merkitykselliset erot** on huomioitava ja **kompensoitava**
- Toimintavalmiuserojen **kulttuurinen luonne tunnistettava** ja annettava tilaa **ihmisestä itsestään lähteville adaptaatioille** ja niiden kulttuurilliselle ulottuvuudelle

2. Stigmojen, stereotypisoinnin ja nöyryyttämisen poistaminen

- Ihminen on **nähtävä yksilönä**, jolle kuuluu **jakamaton ihmisarvo**, ei rotunsa, toimintakykynsä, sukupuolensa, ikänsä edustajana.
- On tuettava ihmisen **toimintavalmiuksien kehittymistä** ja hänen mahdollisuutta luoda **yksilöllistä identiteettiään** hänen oman **itsemääräämisoikeutensa** kautta.

Aineellisen yhdenvertaisuuden neljä ulottuvuutta

3. Osallistaminen

- Ihmiset on otettava mukaan päätöksentekoon luomalla sellaisia rakenteita, joissa **vähemmistöjen ääni** pääsee kuuluviin niin heitä itseään kuin yleisemmin yhteiskunnan kehittämistä koskevissa asioissa
- **Elämänalueiden erillisyyden purkaminen** siten, että erilaiset ihmiset voivat kohdata samoissa tiloissa ja muodostaa monimuotoisia yhteisöjä.

4. Erilaisuuden kunnioittaminen

- Ihminen on nähtävä yksilönä, jolle kuuluu **jakamaton ihmisarvo**, ei rotunsa, toimintakykynsä, sukupuolensa, ikänsä edustajana.
- On tuettava ihmisen **toimintavalmiuksien kehittymistä** ja hänen mahdollisuutta luoda **yksilöllistä identiteettiään** hänen oman **itsemääräämisoikeutensa** kautta.

Muutama asia, joista pitäisi nyt keskustella

Muodolliset oikeudet vahvistuvat, sisällölliset eivät

Itsemääräämisoikeus ja muut menettelylliset perus- ja ihmisoikeudet kehittyvät

Oikeuksia palveluihin luovat sisällölliset sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet eivät kehity

Aktiivista toimijuutta ja toimijan itsemääräämisoikeuden kunnioittamista korostava ideologia vahvistuu ja siten eriarvoistumisen jyrkkenemisen uhka kasvaa.

Oikeussuoja muodollistuu. Ihmisellä on yhä selkeämmin oikeus olla osallinen prosessissa, mutta yhä epämääräisempi oikeus johonkin selkeään palveluun.

Henkilökohtainen budjetti: mitä siitä ajatella?

Maakunta on velvollinen tarjoamaan asiakkaalle henkilökohtaista budjettia, kun sosiaali- tai terveystalvelujen tarve on todettu **vanhuspalvelulain** 3 §:n 2 kohdassa, **vammaispalvelulain** 2 §:ssä tai **kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain** 1 §:ssä tarkoitetulla henkilöllä..

Maakunta voi päättää käyttää henkilökohtaista budjettia **myös muiden** kuin 1 momentissa tarkoitettujen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden palvelujen tuottamisessa.

Henkilökohtaista budjettia voidaan käyttää niiden 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamisessa, joilla on **jatkuvaa ja laaja-alaista avun tai tuen taikka hoidon ja huolenpidon tarvetta** ja jotka pystyvät joko itse tai tuettuna suunnittelemaan ja hankkimaan omat palvelunsa.

**KANSALAISALOITE VAMMAISTEN
IHMISOIKEUKSIEN PUOLESTA.**

OLETHAN MUKANA?

Espoo tyrmäsi pyörätuolissa istuvan Olivian, 9, koulukyydin musiikkiluokalle – koulumatka olisi pidentynyt 800 metriä

Kaksoissiskot pääsivät samalle musiikkiluokalle. Pyörätuolissa istuvalle siskolle ei kuitenkaan aluksi myönnetty koulukyytiä uuteen kouluun. Espoo tutkii nyt koulumatkasäädöksiään.

Luetuimmat

JUURI NYT

PÄIVÄ

VIIKKO

1. Valitsimme Linnan juhlien kymmenen näyttävintä pukua: Säihkyviä kultapaljetteja, upeita laahuksia, poronahkaa ja Suomen leijonalla koristeltu housupuku – Äänestä omaa suosikkiasi
2. Stylisti ylistää Linnan juhla-asujen näyttävyyttä ja valitsi suosikkinsa: "Tämä on vaativa suoritus – erityisesti naiset joutuvat Linnassa suurennuslasin alle"
3. **Nyt.fi:** Onko tässä Linnan juhlien hervottomin kuva – Oletko koskaan nähnyt Timo Soinia yhtä onnellisena?
4. Perussuomalaisten Halla-aho svyttää

Kiitos!

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

uef.fi